

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Sayı Issue 30 • Yıl Year 11 • Nisan April 2023
www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut540>

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

Terakki Journal Waiting for Support from the Sultan and Readers in the Struggle for Publication (1896-1897)

Öz

Cerrahizade Ali Sacid'in imtiyazında ve başyazarlığında neşredilen *Terakki* dergisi, İzmir'in ilk resimli dergisidir. 30 Nisan 1896'da haftada bir yayınlanmış ve faaliyetini 1897'ye kadar sürdürmüştür. Toplam 24 sayıdan oluşan *Terakki*, devrin yayın politikasına uygun hareket ederek eğitici, öğretici nitelikte yazılara yer vermiştir. Cerrahizade Ali Sacid, Eylül 1895'te İzmir'i ziyaret etmiş, şehrin ilim ve kültür hayatında İzmir halkının ihtiyacını karşılayacak bir derginin bulunmadığını görmüş ve bu eksikliği gidermek amacıyla doğduğu yeri, ailesini, yakınlarını bırakarak İstanbul'dan İzmir'e gelmiştir. *Terakki*, İzmir'de kendinden önce yayınlanan edebî-fennî içerikli dergilerden -*Nevruz*, *Tulû* ve *İtilâ*- farklı olarak pozitivist düşüncüyü öne çıkarmış, edebî eserlerde de gerçekçi olmayı ilke edinmiştir. İlerlemeye yönelik ve yeniliği savunan yayın politikasıyla dergiye, "Terakki" isminin verilmesi bu bakımdan anlamlıdır. Dergide yazılar "Edebiyat" ve "Fünun" başlıkları altında yayınlanmıştır. Buna bağlı olarak dergide hikâye, şiir, tenkit türünün yanı sıra ziraat, hukuk, ahlak, felsefe, tıp, tarih, pedagoji, fen konularında yazılara da yer verilmiştir. *Terakki* dergisinde telif ve tercüme hikâyelerin fazla olmasında başyazar Cerrahizade Ali Sacid'in, bir hikâyeci olmasının etkisi vardır. *Terakki* dergisi, birinci yılını tamamlayamadan faaliyetini sona erdirmesinde halkın eğitime, bilgiye gereken ehemmiyeti vermemesi, basının faydalı hizmetlerine saygı göstermemesi, kültürel faaliyetlere kayıtsız kalmasının etkisi büyüktür. Bunun için Cerrahizade Ali Sacid, dergiyi ayakta tutmak için padişah II. Abdülhamit'ten ve okuyuculardan destek beklemiştir.

Anahtar Kelimeler: İzmir basını, dergi, *Terakki*, Cerrahizade Ali Sacid.

Abstract

Terakki Journal, which was published under the concession and editorship of Cerrahizade Ali Sacid, is the first illustrated magazine in İzmir. It was published once a week on April 30, 1896 and continued its activity until 1897. Composed of 24 issues in total, *Terakki* acted in accordance with the publishing policy of the period and included educational and instructive articles. Cerrahizade Ali Sacid visited İzmir in September 1895, saw that there was no magazine to meet the needs of the people of İzmir in the scientific and cultural life of the city, and in order to make up for this deficiency, he left his place of birth, his family and relatives and came to İzmir from İstanbul. Unlike the literary-scientific journals -*Nevruz*, *Tulu* and *İtilâ*- which were published in İzmir before it, *Terakki* emphasized the positivist thought and adopted the principle of being realistic in literary works. In this respect, it is meaningful to give the journal the name "Terakki" with its editorial policy advocating progress and innovation. Articles in the journal were published under the titles of "Literature" and "Sciences". Accordingly in addition to stories, poems and criticism, the journal also includes articles on agriculture, law, morality, philosophy, medicine, history, pedagogy, and science. The fact that the editorship Cerrahizade Ali Sacid is a storyteller has an effect on the high number of literary composition and translated stories in the *Terakki*. The fact that the people didn't attach the necessary importance to education and information, did not respect the useful services of the press, and remained indifferent to cultural activities had a great impact on the *Terakki* journal ending its activities before completing its first year. For this reason, Cerrahizade Ali Sacid expected support from Abdulhamit II and the readers to keep the journal afloat.

Keywords: İzmir press, journal, *Terakki*, Cerrahizade Ali Sacid.

H. Harika Durgun *

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doç. Dr.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Manisa/Türkiye

Elmek: harika.durgun@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-4971-9185

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 27.04.2023

Kabul Tarihi: 29.04.2023

E-yayın Tarihi: 30.04.2023

Atıf/Citation:

Durgun, H.H. (2023). Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897). *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (30), s.165-183.

Giriş

İzmir'deki fikir ve edebiyat hareketliliğine; kurulan matbaaların, yayınlanan yabancı ve yerli gazetelerin, dergilerin katkısı oldukça fazladır. Özellikle İzmir'de edebî hayatın canlanması ve bir okur-yazar kitlesinin oluşmaya başlaması *Aydın* (1869) gazetesinin çıkışıyla olmuştur denilebilir.¹ Bunu *Devir* (1872), *Kara Sinan* (1875, mizah), *İntibah*² (1875), *İzmir* (1877), *Hizmet* (1886), *Ahenk* (1895), *İzmir* (1896) gazeteleri takip etmiştir. Dergilere gelince, İzmir'in ilk edebî dergisi *Nevruz*, 13 Mart-27 Temmuz 1884 tarihlerinde Halit Ziya, Bıçakçızade İsmail Hakkı ve Tefik Nevzat tarafından çıkarılmıştır.³ Eski ve yeni edebiyat örneklerinin yer aldığı *Nevruz*'dan sonra Rusçuklu Mehmet Nuri, Ağustos-Aralık 1884'te *Tulû* dergisini yayınlamıştır. Muallim Naci'nin edebiyat anlayışını temsil eden *Tulû*'dan⁴ sonra Bıçakçızade İsmail Hakkı, Tefik Nevzat ve (Elif.) Hakkı tarafından 1886'da *İtilâ* dergisi çıkarılmıştır. *İtilâ*, içerik bakımından *Nevruz*'un devamı niteliğindedir.⁵ Özellikle *İtilâ*'nın önsözünde on sayı çıkan *Nevruz*'un okuyuculardan takdir görmesine karşılık derginin İstanbul'da basılması sebebiyle birtakım aksaklıklar yaşandığı hem bunu gidermek hem de *Nevruz*'daki eksiklikleri tamamlamak adına *İtilâ*'nın çıkarıldığı belirtilir.⁶

İzmir'in dergicilik faaliyetine baktığımızda *Terakki*'den önce edebî-fennî içerikli üç derginin yayımlandığını görürüz.⁷ *Nevruz* (1884), *Tulû* (1884) ve *İtilâ* (1886)'dan sonra yayın hayatına giren *Terakki* dergisi, 30 Nisan 1896 tarihinde Cerrahizade Ali Sacid'in imtiyazında ve başyazarlığında neşredilmiştir. Ancak Ali Sacid'in, dergiye yeni aboneler

Terakki, nr. 9 (kapak sayfası)

¹ Ö. Faruk Huyugüzel, "Yeni Türk Edebiyatı Tarihinde Bölge ve Şehirlerin Rolü", *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2004, s. 18.

² Hiçbir nüshasına rastlanılmayan *İntibah* gazetesinin Haziran 1875'te değil, Nisan 1875'te çıktığı bilgisine yer verilir. Bkz. Gökhan Demirkol, "İzmir'de İkame Bir Türkçe Mizah Dergisi: İlâve-i İntibah (1875)", *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 12, Mayıs 2021, s. 205-235.

³ *Nevruz* dergisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fazıl Gökçek, "İzmir'de Yayımlanan İlk Türkçe Dergi: Nevruz", *Dergâh*, Cilt: VII, sayı: 79, Eylül 1996, s. 10-11.

⁴ Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 366.

⁵ Fazıl Gökçek, "İzmir'de Yayımlanan İlk Türkçe Dergi: Nevruz", s. 11.

⁶ "Zira biz biliriz ki *Nevruz*'u arzumuz muvafık bir surette çıkaramadık. Bu gibi kütüb ve resailin yanlışsız çıkması lazım olduğunu bilip dururken *Nevruz*'un İstanbul'da tab'ı mülâbesesiyle esna-yı tabında başında bulunamadığımızdan naşi- birtakım yanlışlarla çıkması ve bazı güzel denebilecek eserlerimizin müretteplerin sehivleri sebebiyle çirkin bir surete girmesi arzuya tevafuk eder şeylerden midir? (...) Bir de her işin meydana mükemmel olması mümkün olmayacağı cihetle *Nevruz*'da görülen bazı neka'isi bu defa ıslah edeceğiz. Yazacağımız eserlerin evvelkinden güzel olmasına çalışacağız.", Heyet-i Tahiriye, "Fatiha-i Kelâm", *İtilâ*, nr. 1, İstanbul, 1302, s. 1-2.

⁷ Mayıs 1888'de neşredilen *Fez*, bir okul dergisi olup 13 Mart 1894'te yayımlanan *Osmanlı Terakki-i Ziraati* ise isminden anlaşılacağı üzere bir meslek dergisidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ö. Faruk Huyugüzel, *1928'e Kadar İzmir'de Çıkmış Türkçe Kitap ve Süreli Yayınlar Kataloğu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1996, s. 73.; Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, s. 37, 352.

kaydetmek amacıyla yakın kaza ve köylere gittiği dönemde *Terakki*'nin sorumluluğunu önce *Hizmet* gazetesi müdürü Nazaret Hilmi Efendi'ye teslim etmiş fakat onun vakti olmadığı için bu görevi Kandiyeli Nusret Hilmi üstlenmiştir:⁸

“Cerideye müteferri bazı mesalihi tesviye etmek üzere mülhakate gideceğimden sermuharrirlik ve müdürlük vezaifini *Hizmet* müdür ve sermuharriri Nazaret Hilmi Efendi'ye tevdi olunmuş idi. Nazaret Efendi vezaif-i mesrudeyi vakti müsait olmadığından ifa edemeyeceği gibi mülhakatten avdet ettiğim cihetle onuncu nüshadan itibaren kemafissabık sermuharrir ve müdür vezaifini deruhte ve icap ettikçe sermuharrir vekâletinin Kandiyeli Nusret Hilmi Bey tarafından ifa olunacağı beyan edilir.”

Cerrahizade Ali Sacid, İzmir basınında *Terakki* dergisiyle tanınan bir hikâyecidir.⁹ Hayatı hakkında geniş bir malumata sahip olamasak da *Terakki*'nin yayın serüvenini anlattığı bir yazısında¹⁰, Eylül 1895'te İzmir'i ziyaret ettiğini, şehrin ilim ve kültür hayatında İzmir halkının ihtiyacını karşılayacak bir derginin bulunmadığını ve bu eksikliği gidermek amacıyla doğduğu yeri, ailesini, yakınlarını bırakarak İzmir'e geldiğini ve *Terakki* dergisini çıkarmaya başladığında 24 yaşında olduğunu belirtmiştir. Bu bilgilere göre 1872 doğumlu Cerrahizade Ali Sacid, İzmirli olmayıp İzmir'e, dergi çıkarmak için gelmiştir. Yazar, bunun dışında İzmir'e gelmeden önceki hayatı ve edebî faaliyetleri hakkında bilgi vermemiştir.¹¹ Ancak Ali Sacid'in yaşını göz önünde bulundurarak Ara Nesil döneminde neşredilen dergilerin bibliyografyalarına baktığımızda *Mekteb*¹² ve *Maarif*¹³ dergilerinde onun yazılarına tesadüf ettik. “Ali Sacid” ya da “Cerrahizade Ali Sacid” imzasıyla, 29 Ağustos 1892 tarihli *Mekteb* dergisinde “Ahlak” başlığı altında eğitici bir hikâye¹⁴, 19 Temmuz-28 Eylül 1893 tarihlerinde de

⁸ Cerrahizade Ali Sacid, “İfade-i Mahsus”, *Terakki*, nr. 10, 28 Haziran 1312 (10 Temmuz 1896), s. 15.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, s. 64-65.

¹⁰ “Mile-i Osmaniye'nin içinde bulunduğu memleketlerin İstanbul'dan sonra en büyük ve mükemmeli ve vilayetin içinde İstanbul'dan sonra (bir ikisi müstesna olmak üzere) en mühim ve büyüğü olan İzmir şehri ve Aydın vilayetinde maarif-i umumiyenin ve malumat-ı fenniye ve edebiyenin tevsiiine ve tenvirine hadim bir ceridenin henüz adem-i mevcudiyeti ahalden bir kısmının şems-i tali-i fen ve edebden tenevvür edemediği geçen sene eylülde İzmir'i ziyaretimde nazar-ı dikkatime çarptığından o nakisiyeti alı-i kadrü'l-istitaa ikmale hadim olmak üzere *Terakki*'yi neşre karar vermiş ve teşebbüsât-ı lazımeyle ibtidar ederek saye-i mekarim-vaye-i hazret-i şehinshahide imtiyazına nail olmuş ve bu vazife-i mühimmenin ifası zımında maskat-ı res'imive ekarib ve ailemi terk ederek İzmir[e] gelmiş ve 18 Nisan 312 tarihinden itibaren neşre başlamış idim. Hayatımın yirmi dördüncü senesinde bulunduğumdan (...)”, İmzasız [Cerrahizade Ali Sacid], “İfade-i Mahsus”, *Terakki*, nr. 20, Birinci sene, s. 1.

¹¹ Dergideki bir yazısına “Sarıyer: 15 Şubat 311” kaydını düşmüştür. Bu, Cerrahizade Ali Sacid'in, İstanbul'dan İzmir'e geldiğini destekleyen bir bilgidir. Ayrıca yazarın, *Terakki*'de yayınladığı hikâyelerde genellikle İstanbul Sarıyer'i mekân olarak seçtiği görülür.

¹² Cem Şems Tümer, “Mekteb Mecmuası: Tahlilî Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar”, (Dan. Prof. Dr. Orhan Okay), Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1994, (Yayınlanmamış YL Tezi).

¹³ Erdoğan Erbay, “Maarif Mecmuası, Tafsillî Fihrist ve Bütün Şiirler”, (Dan. Prof. Dr. Orhan Okay), Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1991, (Yayınlanmamış YL Tezi).

¹⁴ Ali Sacid, “Ahlak: Su-i İtiyad”, *Mekteb*, II. Yıl, nr. 56, 29 Ağustos 1892, s. 60., bkz. Cem Şems Tümer, “Mekteb Mecmuası: Tahlilî Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar”, s. 50.

Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

Maarif dergisinde hikâye¹⁵, mensur şiir¹⁶, tenkit¹⁷ ve gezi¹⁸ türünde yazılar yayınladığını gördük. Bu durum bir başka hususu da açıklığa kavuşturdu. Özellikle Ali Sacid'in, yazdığı dönemde "Darüşşafaka mezunlarından"¹⁹ Kandiyeli Nusret Hilmi'nin de şiir, hikâye ve tenkidin yanı sıra tarih, arkeoloji, sanat tarihi, din ve basın gibi sosyal konularda *Maarif* te yazılarına rastladık.²⁰ Dolayısıyla her ikisinin İstanbul'dan birbirini tanınması, Cerrahizade Ali Sacid'in, Eylül 1895'te İzmir'e gelmesine vesile olan kişinin Kandiyeli Nusret Hilmi olması muhtemeldir. Öyle ki Kandiyeli Nusret Hilmi, 1895 yılında İzmir'dedir ve *Ahenk* gazetesinde yazıları yayınlanmaktadır.²¹ Buna istinaden Cerrahizade Ali Sacid'in, Kandiyeli Nusret Hilmi vasıtasıyla İzmir basın hayatını tanıma ve gözlemleme imkânı bulduğunu ve Nusret Hilmi'nin İzmir'deki çevresinden istifade ederek bir dergi çıkarmaya teşebbüs ettiğini söyleyebiliriz.

24 sayı yayınlanan *Terakki* dergisi başlangıçta haftada bir perşembe günleri çıkmış ancak 5-20. sayılar cuma, 21-22. sayılar cumartesi, 23-24. sayılar ise perşembe günü yayınlanmıştır.²² Derginin ilk yirmi sayısı Hizmet matbaasında, son sayıları ise İzmir Tatikyan matbaasında basılmıştır. Cerrahizade Ali Sacid'in *Terakki*'nin sorumluluğunu kısa süre için *Hizmet* gazetesi müdürü Nazaret Hilmi Efendi'ye vermesinde, derginin Hizmet matbaasında basılmasının etkisi olduğunu düşünebiliriz. Dış kapak sayfasında "maarif-i umumiyenin tevsiiine hadim ve resimli olmak üzere" yayınlandığı ve iç kapağında da "fennî ve edebî resimli gazete" alt başlığıyla çıkan *Terakki* için İzmir'in ilk resimli dergisidir, diyebiliriz.²³ "Beşinci nüshadan itibaren resim

¹⁵ Cerrahizade Ali Sacid, "Fıkra-i Mahsusa: İtiraf-ı Cürm, Fransızcadan tercüme olunmuştur", *Maarif*, nr. 107, 11 Ağustos 1893.; Cerrahizade Ali Sacid, "Fıkra-i Mahsusa: Aldanmış", *Maarif*, nr. 109, 25 Ağustos 1893.; Cerrahizade Ali Sacid, "Fıkra-i Mahsusa: Ziyaret-i Vapesin", *Maarif*, nr. 113, 22 Eylül 1893.; Bkz. Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s. 115.

¹⁶ Cerrahizade Ali Sacid, "Şehrayin", *Maarif*, nr. 111, 8 Eylül 1893.; Ali Sacid, "Râiye", *Maarif*, nr. 112, 15 Eylül 1893. Bkz. Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s. 111.

¹⁷ Ali Sacid Cerrahizade, "Teracim-i Ahval: Guy de Maupassant", *Maarif*, nr. 104, 19 Temmuz 1893.; Cerrahizade Ali Sacid, "Teracim-i Ahval: Nabizade Nazım Bey", *Maarif*, nr. 108, 17 Ağustos 1893. Bkz. Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s. 121.

¹⁸ Ayın. Sin., "İstanbul Postası", *Maarif*, nr. 105, 27 Temmuz 1893 – Ali Sacid, "İstanbul Postası", *Maarif*, nr. 114, 29 Eylül 1893. Bkz. Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s. 16.

¹⁹ *Maarif* dergisindeki bir imzası bu şekildedir. Bkz. Darüşşafaka mezunlarından Kandiyeli Nusret Hilmi, "İngiliz Atlarının Menşei yahut Bir Arap Atının Sergüzeşt-i Garibi", *Maarif*, nr. 112, 15 Eylül 1893.

²⁰ Kandiyeli Nusret Hilmi, "Harikulade Cüsseli İnsanlar", *Maarif*, nr. 74, 30 Kasım 1892 – Kandiyeli Nusret Hilmi, "Mükevkeb Bir Gece, J. J. Rousseau'dan", *Maarif*, nr. 129, 10 Ocak 1894. Derginin ikinci koleksiyonunda bir şiiri yayınlanmıştır: İzmir'den Kandiyeli Nusret Hilmi, "Edebiyat: Siziniz", *Maarif*, nr. 23, 12 Haziran 1896. Bkz. Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s. 65-66.

²¹ Yazarın *Ahenk*'teki ilk yazısı 8 Temmuz 1895'te neşredilmiştir: "Kandiyeli Nusret Hilmi, Mütenevvia: Formoza", *Ahenk*, nr. 37, 8 Temmuz 1895. Yazarın gazetede yazısı 24 Haziran 1897 tarihli: Kandiyeli Nusret Hilmi, "Kahve", nr. 266, 24 Haziran 1897. Bkz. İlknur Hepşerbetçiler, "Ahenk Gazetesi Bibliyografyası (1895-1908)", Ege Üniversitesi, İzmir 1981 (Lisans tezi). Ömer Faruk Huyugüzel ilgili çalışmasında Kandiyeli Nusret Hilmi'nin *Ahenk* gazetesinin yanı sıra *Şule-i Edeb* ve *Muktebes* dergilerinde de tercüme hikâyeler ve fenni yazılar yayınladığını belirtir. Bkz. *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, s. 470. Kandiyeli Nusret Hilmi'nin İzmir'deki son yazısını *Muktebes*'te görüyoruz: Kandiyeli Nusret Hilmi, "Bertrand" (hikâye), *Muktebes*, nr. 15, 21 Nisan 1898. Bkz. H. Harika Nüfusçu Durgun, "Muktebes Dergisi", *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı: 11, Nisan 2004, s. 114.

²² Derginin 19. sayısı hariç diğer sayılarına Hakkı Tarık Us Koleksiyonu (nr. 1-13), Ankara Milli Kütüphane (nr. 1-16), Seyfettin Özege Nadir Eserler Koleksiyonu (nr. 2-18, 20-24)'ndan ulaştık.

²³ Derginin ilk sayısında resim olmayışının sebebi şu şekilde izah edilir: "İzmir'de gravür yani hakkâk bulunmamasından, mevcut birkaç adamın da sanat-ı hakde maharet ve evsaf-ı lazıme-yi cami olamamasından dolayı resimleri İstanbul'a, Avrupa'ya göndererek hakkettirmek lüzumu görüldü. Tabiidir ki bu nüshada birkaç resim bulundurulamadığından arz-ı itizara ibtidar ederiz.", İmzasız, "İfade-i Mahsusa", *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896), s. 16. "Abdülhamit döneminde gazete ve dergilerde resim kullanma özel bir izne tabiydi. Resim basacaksa yayın, bunu ilk imtiyazını alırken belirtmek zorundaydı. Bu durumda da istediği resimleri kullanmak yetkisi yoktu. O

koymaya” başlanılacağı ve teknik olarak Osmanlı hakkâk ve fotoğrafçılarından Antranik Efendi ile Theodor Vafiyadis’in ve Viyana Angerer Darülsınaıyyesi’nin “ototipi ve çinkografi” yönteminin uygulanacağı belirtilir.²⁴ Fakat *Terakki*’de ilk resimler, yedinci sayıda karşımıza çıkar.²⁵ İzmir’de kendisinden önce yayınlanan dergilerden farklı olarak *Terakki*, resimle birlikte mizanpaja da özen göstermiştir. İstanbul Mekteb-i Sanayi-i Şahane muallimi Yusuf Efendi²⁶ tarafından derginin ismi, celf kûfi müsenna şeklinde, başlıkları ise kûfi yazıyla yazılmış ve her sayfa iki sütun şeklinde düzenlenmiştir.

açından da sansüre tabi tutuluyordu. İlk imtiyazında resim kullanma kaydı bulunmayan bir yayının böyle bir uygulamaya geçebilmesi için yeniden izin alması gerekliydi. Hem de bu izin Sultanın onayına sunuluyordu.” Bkz. Orhan Koloğlu, *Basınımda Resim ve Fotoğrafın Başlaması*, Engin Yayınları, İstanbul, 1992, s. 28.

²⁴ İmzasız, “İfade-i Mahsusa”, *Terakki*, nr. 4, 9 Mayıs 1312 (21 Mayıs 1896), s. 15.

²⁵ İran’ın siyasî, ticarî ve kültürel anlamda gelişmesine, ilerlemesine öncülük eden Şah Nasıreddin Kaçar’ın resmiyle İzmir’in önemli mekânlarından Kordon’dan bir görüntüye yer verilmiş ve bunların tanıtımı yapılmıştır. İmzasız, “Resimlerimiz: Şah-ı İran merhum Nasıreddin Kaçar hazretleri, İzmir Kordon’undan bir manzara”, *Terakki*, nr. 7, 8 Haziran 1312 (20 Haziran 1896), s. 8-10.

²⁶ “*Terakki*’nin levhalarından kûfi hatt-ı İslamisi ile muharrer olanları yazan İstanbul’da Mekteb-i Sanayi-i Şahane muallimlerinden Yusuf Efendi’ye bilhassa teşekkür ederiz. Yusuf Efendi Mekteb-i Sanayi-i Şahane’nin yetiştirdiği zeki, çalışkan, muktedir gençlerden olmakla Arap’ın nefis sanayi-i hakkiyesini talim etmek üzere bi’l-irade-i terakkiyatâde-i hazret-i cihan-bani Mısır’a gönderilmiş ve Mısır Darülneccaresi’nde devletlü Gazi Muhtar Paşa hazretlerinin himaye-i mahsusaları altında ve dört sene de Arap’ın nefis sanayi-i hakkiyesini mükemmelen tedris ettiği gibi bir taraftan da Hazret-i Ali’nin eser-i latifleri olan kadim hatt-ı küfiyi talim etmiştir. Binaenaleyh *Terakki* hakkındaki himmet-i zekâvetleri tabii sezavar-ı teşekkürdür.” İmzasız, “İfade-i Mahsusa”, *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896), s. 16.; Yusuf Efendi aynı zamanda resim yapma hususunda II. Abdülhamit tarafından görevlendirilmiş biridir: “Resmin gazetede kullanılmasından önce çekilmesi de izne tabiydi. Kuşkusuz bu, fotoğrafçı atölyelerinde yapılan portre ve aile resimleri için değildi. Ama ülkenin içinde gezi yapıp halkın arasına katılarak resim yapmak gibi fotoğraf çekmek için, ucu sultana kadar uzanan bir mekanizmadan izin almak gerekiyordu. Bu konuda yerli yabancı farkı da yoktu. Fransız ressam De Forcade’ın İstanbul’da bazı yerlerin resmini çekmesi için olduğu gibi, Mekteb-i Sanayi resim öğretmeni Mehmed Yusuf Efendi’nin bazı camilerin resimlerini almasına izin de Yıldız’a soruluyordu.” Bkz. Orhan Koloğlu, *Basınımda Resim ve Fotoğrafın Başlaması*, s. 28-29.

Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

Terakki, nr. 7 ("Resimlerimiz" başlığı altında İran şahı Nasıreddin Kaçar ve İzmir Kordon'una yer verilir. Özellikle İzmir Kordon'una ait bu resimde binalar numaralandırılarak tanıtılır: 1. Mösyö Kramer'in Viyana Birahanesi 2. İzmir'in en meşhur Hevk Otel 3. Luka Gazinosu 4-5. Konser Monako, çalgılı gazino 6. Kordon rıhtımı)

Cerrahizade Ali Sacid, "Arz-ı Şükran" başlıklı yazısında Osmanlı Devleti'nin ilerlemesinde, gelişmesinde matbuatın ehemmiyetine dikkat çekerek bu hususta siyasi, edebî, fennî pek çok dergi ve gazetenin yayınladığını ifade etmiştir. Özellikle "halife-i meâlî-perver, şehinşah-ı terakkiyat-güster" Sultan II. Abdülhamit'in "terakkiyatın masdarı matbuat olduğu lutfen derpiş buyur"ması üzerine İzmir'in eğitim ve kültür hayatına katkı sağlayacak bir dergi çıkarma teşebbüsünde bulunduğunu açıklamıştır:²⁷

"Memalik ve vilayat-ı şahanelerinin ehemmlerinden olan İzmir'de maarif-i umumiyenin tevessüüne hadim bir ceride-i üsbüiyyenin henüz adem-i mevcudiyeti İzmir'in şems-i tâli-i fen ve edebden tenevvür edememesini mucip olduğu da atıfeten nazar-ı dikkat-i hümayunlarını celp etmiş -ve bu maksad-ı âlül'ale alî-i kadri'l istitaa hizmet etmek isteyen- çâkerlerine *Terakki*'nin imtiyazı ihsan buyurulmuştur."

19. yüzyıl Osmanlı düşünce hayatının gelişmesinde Batılılaşma hareketinin önemli rolü olduğunu, buna bağlı olarak Batılı ilmî, fikrî ve felsefi çalışmaların aydınlar tarafından takip edildiğini biliyoruz. İstibdat döneminde yayınlanan *Terakki*'nin, eğitime yönelik bir dergi olmasında II. Abdülhamit döneminde uygulanan eğitim politikasının etkisini de göz önünde bulundurmalıyız. Tanzimat devrinde sadece İstanbul'da bulunan ilk ve ortaöğretim kurumlarının, II. Abdülhamit döneminde bütün devlete yayılması, yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.²⁸ Buna bağlı olarak basın dünyası da eğitici, öğretici mahiyette yazılara yer vermeyi ihmal etmemiş, hatta bazı dergilerin yayın politikasında "maarif/eğitim" belirleyici bir rol oynamıştır. Bu bakımdan *Terakki* dergisinin yayın amacı, devrin yayın politikasıyla örtüşmektedir. "Tayin-i Meslek"²⁹ başlıklı yazıda "Maksad-ı yegâne maarif-i umumiyenin tevessüüne hizmet etmektir." denilerek bunun için derginin "fen" ve "hakayık-ı tabiiye"den ayrılmamaya özen göstereceği açıklanmıştır. Özellikle toplumun gelişmesine, ilerlemesine bir vasıta, bir aracı olduğunu dile getiren dergi, bunun için "fünunu" yani bütün bilim ve sanat dallarına ait eserleri, bilgileri halkın anlayabileceği bir şekilde yayınlayacağını belirtir. Bu noktada gerek edebî gerekse fennî yazılarda hayalden ziyade hakikate, tecrübeye dikkat edileceği vurgulanır: "Elyevm musaddak bir hakikattir ki insanları fen, saadete sevk eder":

"Maarif-i beşeriye, beşeriyetten hariç olmayan ve beşeriyeti, beşeriyet dairesinde gören ve hakikati taharri eyleyen saadet-i beşeriyeyi ikmale çalışan, tekâmül kanunlarına hâkim olan fen ile husule gelir. Yoksa -görülmekte olan ve mükemmel namı verilen birçok eş'ar-ı Osmaniye de dâhil olarak- birtakım lüzum ve insaniyete faidesiz ekseriyetle kuvva-yı fikriyenin ziyana, evkat-ı kıymettarın ifatesine, fikr-i hakikatten tebaüde sebebiyet verdiği müzır, tabakat-ı beşeriyeden kat kat yüksek hayalattan ibaret bulunan eş'ar (fen ile münasebettar ve ulviyet-i sarfa olanlar müstesna) ile buna

²⁷ *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896), s. 1.

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. İlhan Tekeli, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Sistemindeki Değişmeler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 470-472.

²⁹ İmzasız, "Tayin-i Meslek", *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896), s. 2-3.

müşabih âdi ve ahlaka muzır hikâyeler (fen ile münasebettar olanlar müstesna) velhasıl Türkçe lakırdı satmak Fransızca farazyoloji denilen abesiyat ile husule gelmez. İnsanlarca bazen kelal-aver, bazen zevk-aver tahayyülat ve o tahayyülatın zadesi sözlerden teessür yahut yalnız teheyyüç-i asabdan ibaret olan teessür lazım ise elvah-ı tabiattan, bedayi-i fenniyyeden büyük müessir, büyük şiir tasavvur edilebilir mi? Harekât-ı hestîden, kavanin-i hayattan büyük müessir, büyük şiir tasvir edilebilir mi? Tabiatı tetkik, hayatı tâmik, hakiki taharri etmekten büyük zevk mi olur?

Binaenaleyh *Terakki* de ciddiyat ile hizmet ederek maarif-i umumiyyenin tevessüüne çalışmak istiyor.”

Terakki, bu açıklamalarıyla kendinden önceki *Nevruz*, *Tulû*, *İtilâ*’dan farklı olarak pozitivist düşüncüyü öne çıkarmış, edebî eserlerde de gerçekçi olmayı ilke edinmiştir. İlerlemeye yönelik ve yeniliği savunan yayın politikasıyla dergiye, “*Terakki*” isminin verilmesi anlamlıdır.

Dergide yazılar “Edebiyat” ve “Fünun” başlıkları altında yayınlanmıştır. Hikâye, şiir, tenkit türünün yanı sıra ziraat, hukuk, ahlak, felsefe, tıp, tarih, pedagoji, fen konularında yazılara da yer verilmiştir. *Terakki*’de sıkça karşılaştığımız edebî tür “hikâye”dir. Bunda başmuharrir Cerrahizade Ali Sacid’in, hikâyeci olmasının büyük payı vardır. Dergide toplam 23 hikâye yayınlanmıştır. Bu hikâyelerin çoğu Ali Sacid’in kaleminden çıkmıştır. “Sermedî Bir Hayal” ve “Hiç” başlıklı hikâyelerini Samipaşazade Sezai’ye, “Makber-i Dildar”ı Halit Ziya’ya ithaf etmiş, onların da takdirini toplamıştır. *Terakki* dergisinin diğer hikâye yazarı ise Kandiyeli Nusret Hilmi’dir. Maupassant ve Jules Verne’den tercüme hikâyeleri dışında diğerleri adaptasyon özelliği taşır. Dergideki diğer hikâyeler ise “Hayat Levhaları” üst başlığıyla “İmzasız” şekilde neşredilmiştir. *Terakki*’deki telif hikâyelerde aşk, ölüm, hayal kırıklığı konularına yer verilmiş, kişiler de sosyal ve psikolojik durumlarıyla anlatılmıştır. Bilhassa Cerrahizade Ali Sacid, hikâye ve romanı “hayatın levhası” kabul ettiği için insanı fiziksel ve ruhsal bütün özellikleriyle “tetkik” etme amacında olduğunu ifade etmiştir.³⁰

“Hikâyelerin, romanların levha-i hayat olması, hakayık-ı hayatın, hikmet-i ahlakın beyannameyi bulunması, mahdut bir daire içine alınmayarak maddi manevi bütün e’aliyle, ahvaliyle, dakayıkıyla gösterilmesi (tafsilat-ı adiyeye ve beşeriyetin adı vakaları derç edilmeyerek) bugün kabul edilmiş en son fikirdir.”

Realist bir anlayışla hareket eden Ali Sacid, hikâyelerinde bunu gerçekleştirmeye dikkat etmiştir.

Terakki dergisinde hikâyeye göre şiire az yer verilmiştir. Derginin on altıncı sayısından sonra şiir örnekleri fazlalaşır ve hemen her sayıda karşımıza çıkar. Bunda özellikle *Terakki*’nin benimsediği yayın politikasının etkisi vardır. Dergi, daha ilk sayısındaki “Tayin-i Meslek” başlıklı yazıda, şiir hakkında “ne’i gayet mahdut tahayyülat-ı sırfeyi” yayınlamayacağını ancak “fenle imtizaç edecek” şiire yer vereceğini belirtmiştir. Fakat okuyuculardan -yazılı ve sözlü- gelen rica, talep ve teşvik üzerine dergide şiir yayınlamaya karar verdiğini ifade ederken bu şiirlerin ne özellikte olacağını da açıklamıştır.³¹

³⁰ Cerrahizade Ali Sacid, “*Terakki*’nin Tefrikası: Kadri’nin Kabahati, Başlangıç”, *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896).

³¹ İmzasız, “İfade-i Mahsusa: Tayin-i meslek ve bu bapta birkaç söz”, *Terakki*, nr. 13, 2 Ağustos 1312 (14 Ağustos 1896), s. 1-2.

“Her ceridenin (kendi tarz ve fikrinden dolayı gayura taarruza hiçbir veçhile hakkı olmamak üzere) meslek-i mahsusı olmak iktiza eder. Esasen meslekler, aynı mesailde husulüne, terbiyesine, tekâmülüne göre diğer tarz ile muhakeme eden fikirlerin bu suretle başka başka tecellisinden ibaret olup *Terakki* eş’ar-ı Osmaniye ve Osmanlı edebiyatının bu kısmını başka türlü muhakeme ederek lâlettayin şiir derç etmemeye, yalnız tetkikat ve hakayık-ı fenniyenin husule getirdiği ve kavanin-i tabiat ve harekât-ı hestî tetkikatının, tenazürünün iras ettiği hiss-i amik, hüzn-i melal-aver, tesirat-ı neticesi olan yani fen ile münasebettar bulunanlar ile Arap beyaban-ı hararetinin ilâd ettiği; Garp gulgule-i medeniyetinin hâsıl eylediği efkâr-ı ulviye-i sırfeyi derc etmeye karar vermiş(tir).

Mamafih her şeyde ciddiyeti ve iyiden ziyade faydalıyı iltizam eden ve etmek isteyen *Terakki* şiirde de ciddiyeti himaye ederek kuvva-yı fikriyenin ziyana, evkat-ı kıymettarın ifatesine, fikr-i hakikatten tebaüde sebebiyet verdiğiinden bî-lüzum olan eş’arın mazarratını tahfif etmek istiyor.”

Dergide neşredilen şiirler, muhteva bakımından değerlendirildiğinde bunlarda aşk, tabiat, hikmet konularının işlendiği görülür. Ferdî duygulanmaların ve hayat tecrübelerinin ön planda olduğu bu şiirlere özlem, hüzn, mutsuzluk hâkimdir. Rezaizade Mahmut Ekrem ile Abdülhak Hamid’in ve Ara Nesil sanatçılarının hayat karşısında aldığı melankolik, karamsar tavrı, *Terakki* dergisindeki şiirlerde de görürüz. Bu şiirler nazım şekli açısından hem eskiyi hem de yeniyi devam ettirmektedir. Gazel, terki-i bend, kıtanın yanı sıra serbest müstezat örnekleri de karşımıza çıkar.

Terakki dergisi, tenkit yazıları bakımından zengindir. Bu yazılarda sanatın, edebiyatın hikâye ve şiirin ne olduğu, nasıl olması gerektiği sorgulanmıştır. Cerrahizade Ali Sacid, Nureddin Ferruh’a³² “Nazlı’nın Hayatı” başlıklı hikâyesini gönderirken hikâye hakkındaki görüşlerini de açıklamıştır.³³ Ona göre hikâye yazmak, bir hayatı tasvir etmek demektir. Fakat bunu yaparken “hikemiyat”ı göz önünde bulundurmaya, “hissiyatı mümkün olabildiği kadar selis ve açık” şekilde tasvir etmeye önem verdiğini belirtir. Nureddin Ferruh, bunları kabul ettiğini söyleyerek konuyla ilgili fikirlerini daha ayrıntılı bir şekilde açıklar.³⁴ Ona göre hikâye, roman ve tiyatrolar, toplumun ahlakına hizmet etmelidir. İnsanlar romanı, hoş vakit geçirmek, vaktini değerlendirmek için değil “bir hakikati aramak merakıyla” okumalıdır. Bu bakımdan romanlar, “bir gerçeği göstermeye vasıta” olmalıdır. Nureddin Ferruh, Batı’daki romancılarla bizdeki roman yazarlarını karşılaştırarak romantik edebiyatı eleştirir. Victor Hugo, Alexandre Dumas Fils ve Xavier de Montepin’in romanlarındaki muhteviyat, kurgu ve üsluptaki aksaklıklara dikkat çekerek realist edebiyattan yana olduğunu belli eder.

Nureddin Ferruh, “Fen ve Sanatın Münasebeti” başlıklı bir başka yazı dizisinde ise “fen” ve “sanat”ın birbirine uzak olmadığını bilakis birbirini tamamladığını ayrıntılı

³² Nureddin Ferruh Alkend (1877-1955), bir Ara Nesil sanatçısıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali İhsan Kolcu, *Serbest Şiirin İlk Kuramcısı: Nureddin Ferruh Alkend: Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, 2017.

³³ Cerrahizade Aydın. Sacid, “Edebiyat: Muhabere, Nureddin Ferruh Beyefendiye”, *Terakki*, nr. 1, 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896), s. 3.

³⁴ Nureddin Ferruh, “Edebiyat: Muhabere, Cerrahizade Sacid Beyefendiye”, *Terakki*, nr. 1-3, 18 Nisan – 2 Mayıs 1312 (30 Nisan – 14 Mayıs 1896) (3 tefrika).

bir şekilde izah etmiştir.³⁵ Hatta yazdıklarını, devrin otoritesi Ahmet Mithat Efendi'ye göndererek konuyla ilgili görüşlerini almış ve onun beğenisini kazanmıştır.³⁶

Terakki'de "Evrak ve Mekâtib" başlığı altında *Hizmet* gazetesinin edebiyat kısmından sorumlu Maraşlı Kâmil Efendi, Samipaşazade Sezai ve Halit Ziya derginin, yayın hayatına girişinden memnuniyetlerini dile getirerek Ali Sacid'i tebrik etmiş ve *Terakki*'nin içeriği hakkında birtakım tekliflerde bulunmuşlardır. Samipaşazade Sezai³⁷, mektubunda, romanların "fen ve hakikate müstenit olması" konusunda dergiyle aynı görüşte olduğunu belirtir. Bu hususta realist bakış açısıyla kaleme aldığı *Küçük Şeyler*'in mukaddimesinde zikrettiği "ilm-i teşrih-i edebî" ibaresini tekrarlayarak romanda üslubun, "teferruat ve tafsilat"ın önemli olduğunu vurgular. Özellikle romanların "üslub-ı âli-yi şairane" ile yazılması gerektiğini, eğer yazılmazsa "o tetkikat ve teşrihat-ı insaniye, sanat-ı bediaya değil ilme ait olduğunu" iddia eder. Samipaşazade Sezai, dergiye bir teklifte bulunarak bazı hususların "mebahis-i edebiye, musahabe ve müzakere" türünden yazılarla açıklığa kavuşturulmasını ister. Ona göre *Terakki*, edebiyattan "pek kat'i bir lisanla" bahsetmektedir. Hâlbuki dünyada hiçbir şey doğru ve kesin olmadığı için zihinlere baskıyla hükmetmeyi doğru bulmaz. *Terakki* gibi gayretli, zorluklarla mücadele eden, gelecek vaat eden bir derginin konuları tartışarak, fikir alışverişinde bulunarak çözüme kavuşturmasını önerir. Bir de o dönem kitap, şiir ve makalelerde karşılaşılan "dimağ" kelimesinin artık bir "pelesenk" halini aldığını ifade eder ve bu durumdan rahatsızlığını dile getirir. Halit Ziya ise Nureddin Ferruh'un "hikâye" hakkındaki fikirlerini beğendiğini ancak "Muhsin Bey" hakkında kullandığı "lisan-ı tariz"den rahatsızlığını ifade eder.³⁸ Bu vesileyle Cerrahizade Ali Sacid, Samipaşazade Sezai ve Halit Ziya'ya verdiği cevaplarda konuyu geniş mecralara taşıyarak bir tartışma ortamı yaratmış ve zaman zaman "Cüretimi af buyurunuz" diyerek söylenenin ya da yapılanın doğruluğunu savunmuştur.

Terakki'de eleştiri yazılarının fazla olmasında derginin de katkısı vardır. "Mesele-i Edebiye" başlığı altında "Edebiyatın hakayıkını tarif ediniz" ve "Şiir hakkındaki fikrinizi beyan ediniz" teklifleriyle okuyucusunu konu hakkında düşünmeye, yazmaya teşvik etmiştir. *Terakki*'ye gönderilen yazılar arasında birinci gelene derginin altı aylık aboneliği verilmiş ve yazı, dergide yayınlanmıştır.

Terakki dergisinde kadın yazarlara da tesadüf ederiz. "Bahire İzmirî" imzalı bir kadın okuyucu, *Terakki*'nin neşrini kutlayarak derginin, diğer edebî ve fennî dergiler gibi kadınlara da yer vermesini ister:³⁹ "Ümitvarım ki diğer edebî ve fennî gazeteler gibi, *Terakki* de, kadınlara dahi cenâh-ı terakki-penahını açar." "Bahire İzmirî"nin bu arzusuna karşılık Cerrahizade Ali Sacid, toplumda gayet önemli görev ve sorumlulukları olan kadınlara yönelik bir bölüm/sayfa açmak istediklerini hatta bunun için de birtakım hazırlıklarının olduğunu belirtir. Ancak yayın hayatına yeni başladıkları için bu tür bir ilaveyi karşılayamayacakları için ertelediklerini ifade eder. Buna karşılık dergide Raife Binnaz'ın "Remziye"⁴⁰ adlı hikâyesi tanıtılmış, Süleyman Hanım'ın Emile Zola'dan yaptığı bir hikâye tercümesine yer verilmiştir.

³⁵ Nureddin Ferruh, "Bend-i Mahsus: Fen ve Sanatın Münasebeti", *Terakki*, nr. 3-6, 2 – 31 Mayıs 1312 (14 Mayıs – 12 Haziran 1896) (4 tefrika).

³⁶ Ahmet Mithat, "Azizim Ferruh Beyefendi Hazretleri", *Terakki*, nr. 6, 31 Mayıs 1312 (12 Haziran 1896).

³⁷ Samipaşazade Sezai, "Evrak ve Mekâtib", *Terakki*, nr. 3, 2 Mayıs 1312 (14 Mayıs 1896).

³⁸ Uşakizade Halit Ziya, "Evrak ve Mekâtib", *Terakki*, nr. 4, 9 Mayıs 1312 (21 Mayıs 1896).

³⁹ Bahire İzmirî, "Huzur-ı âlilerine", *Terakki*, nr. 2, 25 Nisan 1312 (7 Mayıs 1896).

⁴⁰ Raife Binnaz, *Remziye*, Malumat Matbaası, Konstantiniye 1313, 32 s.

Yayın Mücadelesinde Padişahıtan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

Terakki dergisi, birinci yılını tamamlayamadan 24 sayıyla faaliyetini sona erdirmiştir (1897). Ancak Cerrahizade Ali Sacid'in, dergiyi ayakta tutmak için verdiği mücadele de dikkate şayandır. *Terakki*'nin "müdürlük, sermuaharrirlik, mütercimlik, muharrirlik, musahhihlik, kâtiplik" görevlerini üstlendiğini, İzmir basınında genç bir yazar olarak pek çok sorumluluğun üstesinden geldiğini, maddi ve manevi pek çok fedakârlıkta bulunup gece-gündüz tek başına çalışarak dergiyi çıkarmaya gayret ettiğini anlatırken padişah II. Abdülhamit'e gösterdiği cömertlikten ötürü övgülerde bulunur ve kendisinden maddi yardımlarını esirgememesi için "yalvarır":⁴¹

"Binaenaleyh memalik-i fesiha-i Osmaniyyelerinde intişar eden gazetelerin sahib-i imtiyaz ve sermuaharrirleri içinde en genci olmakla mübahi bulunan kullarının şu evân-ı şebabında her nevi istifadeyi gûşe-i nisyana atarak gece gündüz bezl ettiği faaliyet-i abidane ahiren nazar-ı dikkat-i cihan-kıymet-i mülukanelerini bi'l-isticlab hakk-ı memlukânemde nevin iltifat-ı celil-i şehinşahı rayegân ve fark-ı ubudiyetimin lamia-yı avatıf-ı hümayunları ile tezhîb ü tezyini emr ü ferman buyurulmuştur ki: Arz-ı şükranı ve tibyân-ı mahmideti derin bir hiss-i ubudiyetin sevkiyle ancak kabil olabiliyor.

Hissiyat-ı ubudiyet ve hissiyat-ı rıkkıyyet ile mali olan bir vicdan-ı sâfın dürud-ı abidanesinin nezdü'l-vahidede kabulü şüpheden vareste olduğundan cenab-ı feyyaz-ı mutlak şehinşah-ı mekârim-penah ve padişah-ı avatıf-ıktinah efendimiz hazretlerini ilâ-ahiri'd-devran taht-ı âli-baht-ı Osmanîde asude-nişin izz ü iclal buyurmakla tebaa ve zîr-destan-ı hümayunlarını mütenaim anı's-saâde kılsın ed'iyye-i hayriyyesini bargâh-ı samedaniye ref' ve ilâ eder ve bundan sonra da atfeten mazhar-ı lütuf u inayet buyurulmamı tazarruen istirham eylerim."

Derginin ilk 18 sayısı on altı sayfa çıkmış fakat gelirin, masrafları karşılamaması üzerine 20. sayıdan itibaren sayfa sayısı yarıya düşürülmüştür. Buna bağlı olarak derginin çıkış periyodu değiştiği için 20. sayıdan sonra tarih bilgisi verilmemiştir. Durumdan rahatsız olan Cerrahizade Ali Sacid, "*Terakki* üç dört aydan beri eyyam-ı intişarını şaşırıldı. Aradan sekiz ay geçtiği halde yirmi altıncı nüsha intişar edemedi" diyerek konuyla ilgili serzenişini dile getirmiştir.⁴² Aslında derginin zayıflamasının sebebi, abone sayısının azalmasından ziyade halkın eğitime, bilgiye gereken ehemmiyeti vermemesi, basının faydalı hizmetlerine saygı göstermemesi, kültürel faaliyetlere kayıtsız kalmasıdır:⁴³

"Bir memlekette intişar eden evrak-ı havadis ve matbuat alelumum o memleketin terakkıyat-ı fikriyesine delil addolunabileceği hele ceraid-i fenniye ve edebiye o memleketin derecat ve efkâr-ı terakkisini göstereceği cihetle sekiz aydan beri icra ettiğim tecrübelerle vilayetimiz ahalisinin terakkıyat-ı maddiye ve maneviyesinin şimdilik pek kısır ve mahdut olduğunu maatteessüf gördüm. (...) Sekiz aylık tecrübe memleketimizde Avrupa'daki gibi tenevvü ve mükemmeliyet ve cemiyet mündericatu, pahasının ehveniyeti sürümünün çokluğunu binaenaleyh mesarifle varidatın tekabülünü mucip olamayacağını bildirmiş ve ancak mesarifin mümkün mertebe taklil ve varidat ile telafisi lazım geleceğini göstermiş olmakla birkaç ay da böyle neşredeceğim. (...) Üç dört ay bu suretle idare ettikten sonra varidat mesarifiyle tekabül etmek ümidi hâsıl olur halk takdir-i kıymet eder, maarife ve tezayüd-i malumata

⁴¹ Cerrahizade Ali Sacid, "Arz-ı Şükran", *Terakki*, nr. 17, 27 Eylül 1312 (9 Ekim 1896).

⁴² İmzasız [Cerrahizade Ali Sacid], "İfade-i Mahsusa", *Terakki*, nr. 20, Birinci sene, Birinci cilt.

⁴³ İmzasız [Cerrahizade Ali Sacid], agy.

ehemmiyet verir hidemat-ı nafia-i matbuatı tebcil eyler ise kıt'ası on iki sahifeye iblağ edilecektir."

İzmir'e, *Mekteb* ve *Maarif* dergilerine hem içerik hem de şekil yönünden benzer bir dergi çıkarma hevesiyle gelen Cerrahzade Ali Sacid'in tüm gayretlerine rağmen *Terakki* dergisi, yayını ancak bir yıl sürdürebilmiştir. *Nevruz*, *Tulû* ve *İtilâ* dan on yıl sonra İzmir'de faaliyet gösteren *Terakki* dergisi, muhteva bakımından diğerlerine göre zengin olmakla birlikte "kısmen" resimli yayınlandığı için şekil yönünden de farklıdır. Diğer taraftan *Terakki*'yi, kendisinden sonra yayın hayatına giren *Şule-i Edeb*⁴⁴ ve *Muktebes*⁴⁵ dergileriyle biçim ve içerik itibarıyla karşılaştıracak olursak onun bu bakımdan bir köprü vazifesi gördüğünü söyleyebiliriz. Derginin yazar kadrosunu *Ahenk* ve *Hizmet* gazetesi yazarları oluşturmuştur. Cerrahzade Ali Sacid'in maddi ve manevi fedakârlıklarla İzmir'de 1896-1897 yıllarında 24 sayı yayımlayabildiği *Terakki* için Bezmi Nusret Kaygusuz'un söyledikleri, aslında haksız bir yorum olup dergiye gereken değeri vermediğini, faaliyetini dikkate almadığını gösterir:⁴⁶

"Ali Sacid'in *Terakki* risalesi ancak birkaç nüsha neşrolunabilmiştir. *Seroet-i Fünun* neşriyatını taklide yeltenirdi. Hatta üdeba-yı cedideden birkaçının üç dört yazısını sahifelerine almış, fakat İzmir'de hiçbir iz bırakmadan sönmüştür."

Edebiyat anlayışı bakımından yeni edebiyatı savunan *Terakki* dergisi, "iyiden ziyade faydalı"yı tercih ederek ilerleme ve gelişmenin eğitimle sağlanacağına inanmıştır. Hatta bu özelliğiyle Bıçakçızade İsmail Hakkı'nın *İzmir* gazetesine hedef olsa da "Anlatmak ise kasdın eğer âleme Hakkı/ Olmaz bu ağızla a beyim fikr-i terakki" mısralarıyla polemige girmeyerek benimsediği "meslek"ten ayrılmayacağını belirtmiştir.⁴⁷

DERGİNİN BİBLİYOGRAFYASI

Nr. 1, 17 Zilkadde 1313/ 18 Nisan 1312 (30 Nisan 1896)

1. Cerrahzade Ali Sacid, "Arz-ı Şükran", s. 1.
2. İmzasız, "Tayin-i Meslek", s. 2-3.
3. Cerrahzade Aym. Sacid, "Edebiyat: Muhabere, Nureddin Ferruh Beyefendiye", s. 3.
4. Nureddin Ferruh, "Edebiyat: Muhabere, Cerrahzade Sacid Beyefendiye", s. 3-6.
4. Vilayet Ziraat Müfettişi Agop Zakaryan, "Fenniye: Ziraat, Buğday Kurdu", s. 6-8.
5. *Hizmet* gazetesi ser-muharriri Nazaret Hilmi, "Hukuk, Kavanin", s. 8-9. (*Ruhü'l-kavanin* (Montesquieu) nam eserden mücmelen tercüme olunmuştur)
6. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye", s. 9-10.
7. Cerrahzade Aym. Sacid, "*Terakki*'nin Tefrikası: Kaderinin Kabahati", s. 10-15.
8. İmzasız, "Mesele-i Edebiye", s. 15.
9. İmzasız, "İhtar-ı Mahsusa", s. 16.

⁴⁴ Tokadizade Şekip tarafından çıkarılan *Şule-i Edeb* dergisi, 1 Şubat-30 Ekim 1897 tarihlerinde 17 sayı yayınlanmıştır. Bkz. Sabahattin Çağın, *Tokadizade Şekip*, Akademi Kitabevi, İzmir 1998, s. 16-20.

⁴⁵ Başmuharrirliğini önce Ebürreşit Ali Rıza sonra İbnülfevzi Mehmet Ferit'in üstlendiği *Muktebes* dergisi, 13 Ocak 1898-26 Nisan 1900 tarihlerinde iki seri halinde toplam 49 sayı çıkmıştır. Bkz. H. Harika Nüfusçu Durgun, "Muktebes Dergisi", *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sayı: 11, Nisan 2004, s. 99-127.

⁴⁶ *Bir Roman Gibi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir 2002, s. 9.

⁴⁷ İmzasız, "İfade-i Mahsusa: Cevap", *Terakki*, nr. 7, 8 Haziran 1312 (20 Haziran 1896).

Yayın Mücadelesinde Padişahıtan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

10. İmzasız, "İfade-i Mahsus", s. 16.

Nr. 2, 24 Zilkadde 1313/ 25 Nisan 1312 (7 Mayıs 1896)

1. İmzasız, "Sada-yı Üsbûî", s. 1-2.
2. Cerrahizade Aydın. Sacid, "Hikâye: Makber-i Dildar", Uşakizade Halit Ziya Beye, s. 2-5.
3. Nureddin Ferruh, Cerrahizade Sacid, "Muhabere", (evvelki *Terakki*'den kalma), s. 5-7.
4. Vilayet Ziraat Müfettişi Agop Zakaryan, "Fünun: Ziraat", s. 7-9.
5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Ahlak: İkinci Makale", s. 9-11.
6. Cerrahizade Aydın. Sacid, "*Terakki*'nin Tefrikası: Kaderinin Kabahati", (evvelki *Terakki*'den kalma), s. 11-14.
7. Maraşlı Kamil Efendi, "Evrak ve Mekâtib", s. 14.
8. Cerrahizade Aydın. Sacid, "Kamil Efendi Hazretlerine", s. 14.
9. Bahire İzmirî, "Huzur-ı âlilerine", s. 14-15.
10. İmzasız, "Terakki", s. 15.
11. *Terakki*'ye bir senelik abone olanların listesi, s. 15-16.
12. İmzasız, "Hizmet gazetesi", s. 16. (reklam ilanı)

Nr. 3, 1 Zilhicce 1313/ 2 Mayıs 1312 (14 Mayıs 1896)

1. Cerrahizade Aydın. Sacid, "Hikâye: Sermedî Bir Hayal", Samipaşazade Sezai Beye, s. 1-2.
2. Nureddin Ferruh, "Bend-i Mahsus: Fen ve Sanatın Münasebeti", s. 2-5.
3. Nureddin Ferruh, Cerrahizade Sacid, "Muhabere", (evvelki *Terakki*'den kalma), s. 6-8.
4. Salamon Mizrahi, "Fünun: Ziraat, Toprağın Derece-i Kuvvetini Anlamak Usulü", s. 8-9.
5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, Üçüncü Makale", s. 9-11.
6. Daire-i Beledi ve Gureba hastanesi etibbasından ve Mekteb-i İdadi Kimya muallimi Ethem Bey, "Tıbbiye: Irza - Suda Emzirmek", s. 11-13.
7. Samipaşazade Sezai, "Evrak ve Mekâtib", s. 13-14.
8. Cerrahizade Aydın. Sacid, "Efendimiz", (yukarıdaki yazıya cevap), s. 14-15.
9. *Terakki*'ye abone olanların listesi, s. 15.

Nr. 4, 8 Zilhicce 1313/ 9 Mayıs 1312 (21 Mayıs 1896)

1. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Hikâye: Ebeveyn Katli", (Guy de Maupassant'dan), s. 1-5.
2. Nureddin Ferruh, "Bend-i Mahsus: Fen ve Sanatın Münasebeti", (evvelki *Terakki*'den kalma), s. 5-8.
3. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, dördüncü makale", s. 8-10.
4. Camille Flammarion, "Saika", (tercüme), s. 11-12.
5. İmzasız, "İlm-i Tedkikü'l-kütüb: Remziye", s. 12-14.
6. Uşakizade Halit Ziya, "Evrak ve Mekâtib", s. 14.
8. İmzasız, "İfade-i Mahsus", s. 15.
9. İmzasız, "Mesele-i Edebiye: Şiir hakkındaki fikrinizi beyan ediniz", s. 15.

Nr. 5, 23 Zilhicce 1313/ 24 Mayıs 1312 (5 Haziran 1896)

1. İmzasız, "Tebrik-i İyd-ı adha", s. 1-2.
2. Cerrahizade Aydın Sacid, "Hikâye: Sermedî Bir Yeis", s. 2-4.
3. Nureddin Ferruh, "Bend-i Mahsus: Fen ve Sanatın Münasebeti", (evvelki *Terakki'* den kalma), s. 4-8.
4. Cerrahizade Aydın Sacid, "Muhabere: Edib-i nezahat-perver Uşakizade Halit Ziya Beyefendiye", s. 8-11.
5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, beşinci makale", s. 11-14.
6. İmzasız, "Ziraat: Ormanların fırtına hasaratını azaltması", s. 14-15.
7. Doktor Ethem, "Tıbbiye: Irza - Suda Emzirmek", (devam), s. 15-16.
8. (Bu haftaya ait ayrıntılı hava durumu tablosu yer alıyor.), s. 16

Nr. 6, 1 Muharrem 1314/ 31 Mayıs 1312 (12 Haziran 1896)

1. İmzasız, "Tebrik-i isal-i ferruh-fal huçeste-meal hümayun-ı iştimal", s. 1-2.
2. İmzasız, "Taht-nişin hilafete muvafık sultan-ı adl-i ayin saltanata mutabık bazı âyât-ı beyanat-ı hidayat itaat", s. 2.
3. Cerrahizade Aydın Sacid, "Hikâye: Bir Nükte-i Fazilet", s. 3-5.
4. Nureddin Ferruh, "Bend-i Mahsus: Fen ve Sanatın Münasebeti", (evvelki *Terakki'* den kalma), s. 5-6.
5. Ahmet Mithat, "Azizim Ferruh Beyefendi Hazretleri", s. 7-10.
6. İmzasız, "İzzetlü Sacid Beyefendiye, Mebahis-i Mahsusa 1", s. 10-12.
7. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, altıncı makale", s. 12-14.
8. Rodos maarif müdürü Ziver, "Muhabere", s. 14-16.
9. (Bu haftaya ait ayrıntılı hava durumu tablosu yer alıyor.), s. 16

Nr. 7, 8 Muharrem 1314/ 8 Haziran 1312 (20 Haziran 1896)

("Şah-ı İran merhum Nasireddin Kaçar hazretleri" fotoğrafı)

1. Cerrahizade Ali Sacid, "Edebiyat: Hikâye, Lâne-i Metruk", Françoise Coppee'den, Paul Bourget'ye, s. 2-6.
2. Ha. Niyazi, "Mesele-i Edebiye: *Terakki* ceride-i muteberesi ser-muharrirliğine", s. 6-7.
3. İmzasız, "İfade-i Mahsusa: Cevap", s. 8.
4. İmzasız, "Resimlerimiz: Şah-ı İran merhum Nasreddin Kaçar hazretleri, İzmir Kordon'undan bir manzara", s. 8-10.
5. İmzasız, "Fünun: Meşahir-i milel, Âlem-i insaniyette ciddi bir teessüf, Jules Simon", s. 10-12.
6. İmzasız, "Tıbbiye: Irza - Suda Emzirmek", (devam), s. 12-13.
7. Aydın. Re., "Muhabere: Bir Mektub-ı Hikemî (2)", s. 13-14.
8. İmzasız, "Ziraat: Ziraatte büyük bir faide", s. 14-16.

Nr. 8, 15 Muharrem 1314/ 14 Haziran 1312 (26 Haziran 1896)

1. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Edebiyat, Hikâye: Af", s. 1-4.
2. Ha. Niyazi, "Âdâb ve Erkan", s. 4-6.
3. Camiü'l-kelim İzmir Mekteb-i İdadi talebesinden Hoca Said Efendizade İsmail Fedai, "Şundan Bundan", s. 6-8.
4. Kandiyeli Nusret Nilmi, "Fünun, Ziraat: Yasemin", s. 8-11.
5. Resim: Kordon manzaraları, Pasaport önü, s. 9.
6. Lofçalı Müftüzade Mehmet Kamil, "Tırtıllar ve Çare-i Mahvları", s. 11-13.

Yayın Mücadelesinde Padişahıtan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

7. İmzasız, "Hikemiye: Cümel-i Hikemiye", s. 13-14.

8. Hatem Süleyman, "Evrak ve Mekâtib, -Sene başı resim ve ayin mersiyesi-, Muharriri Milova", s. 14-15.

Nr. 9, 22 Muharrem 1314/ 21 Haziran 1312 (3 Temmuz 1896)

1. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Edebiyat, Hikâye: İhtisat-ı Pederane", s. 1-7.

2. Cerrahizade Ali Sacid, "Hiç, -Samipaşazade Sezai Bey'e", s. 7-10.

3. Resim: Ambroise Thomas, 1811 doğumlu Fransa'nın meşhur bestekârlarından, s. 9.

4. Kamil, "Fünun: İstılahat-ı İlmiye'den Tafzil", s. 10-12.

5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, yedinci makale", s. 12-13.

6. Hatem Süleyman, "Mevadd-ı Mütenevvia: İblisin Güneşe Karşı Hitabı, Muharriri Chateaubriand, s. 13-14.

7. Kandiyeli Nusret Hilmi, "İzmir Teferrüçgahlarından: Birunâbâd", s. 14-15.

8. Ha.: Niyazi, "-Fransızca'dan tercüme-, muharriri Kinolet, Mevt", s. 15.

Nr. 10, 29 Muharrem 1314/ 28 Haziran 1312 (10 Temmuz 1896)

1. Cerrahizade Ali Sacid, "Edebiyat, Hikâye: Yad-ı Hazin", s. 1-3.

2. Kudret, "Müsamere: Nedim hakkında bir mütalaa", s. 3-5.

3. Maraşlı Kamil, Fünun: İslahat-ı İlmiye, 9. Nüshadaki makaleden mab'ad, s. 5-7.

4. Salamon Mizrahi, Pulculuk, s. 7, 11.

5. Resimler: Gutenberg, Mayans şehriden yani maskat-ı re'sinden suret-i mağmumede infikâkı, tafsilat-ı lazıme gelecek nüshada verilecektir. S. 8.

Gutenberg, ilk nüsha-i matbua olan İncil sahifesini suret-i muayenesi, tafsilat-ı lazıme gelecek nüshada verilecektir. S. 9.

6. İmzasız, "İlm-i tedkikü'l-kütüb: Küçük Şeyler", s. 11-12.

7. Sad. Mizrahi, "Bend-i Mahsus: Fransa terakkiyat-ı fenniyesinden bir numune, s. 12-14.

8. Kaf.: Nun. Ha. (Kandiyeli Nusret Hilmi?), "Tıbbiye: Bir Mektup, Dayağın tesiri ve bu bapta nazariyat-ı atika", s. 14-15. (Latin müelliflerinden Emi Yumios tarafından yazılmıştır)

9. Cerrahizade Ali Sacid, "İfade-i Mahsus", s. 15.

10. İlan, s. 16. (Terakki ve Hizmet'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 11, 6 Safer 1314/ 5 Temmuz 1312 (17 Temmuz 1896)

1. Ahmet Kemal, "Edebiyat: Bir Savt", s. 1. (şiir)

2. Kamil, "Tali", s. 1-2. (şiir)

3. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Hikâye: A'sar-ı müstakbelenin bir sürat katarı", Jules Verne'den, s. 2-4.

4. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Melek ile Nevzad, bir valideye", s. 4-5.

5. Kef. Mim., "Felsefe", s. 5. (Şinasi merhum'un iki kıtasıyla başlar ve filozof hakkında bilgi verir)

6. Ha. Mim., "Mebahis-i Lisaniye", s. 5-6.

7. Maraşlı Kamil, "Cevap", s. 6-7. (yukarıdaki yazıya cevap verir)

8. Nusret Hilmi, "Sünühat", s. 7. (güzel sözler)

9. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, sekizinci makale", s. 8-9.

10. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Fünun: İzmir zelzeleleri", s. 9-12.

11. Süleyman Hatem (Hanım?), "Tatil-i işgal, muhariri Emile Zola", s. 12-15.

12. İlan, s. 16. (Terakki ve Hizmet'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 12, 13 Safer 1314/ 12 Temmuz 1312 (24 Temmuz 1896)

1. Kandiyeli Nusret Hilmi, "Edebiyat: Hikâye -başlıksız-", s. 1-7.

2. İmzasız, "İlm-i Tetkikü'l-kütüb: *Küçük Şeyler* ve Hüviyeti", s. 7-8.

3. Sad. Mim., "Fünun: Terbiye-i Beşer", s. 9-10.

4. "Bend-i Mahsus: Meşahir-i milel, Fenn-i Tab ve Gutenberg", s. 10-12. (Yazının sonundaki paragraf o zamanki matbaaya kısaca değinir: "Bu vasıta ile Osmanlı matbaacılığı hakkında birkaç söz söyleyelim.")

5. Süleyman Hanım, "Tatil-i İşgal, evvelki Terakki'den kalma", s. 12-13.

6. Nureddin Ferruh, "Muhabere: Mektup", s. 13-14.

7. İlan, s. 16. (Terakki ve Hizmet'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 13, 5 Rebiülevvel 1314/ 2 Ağustos 1312 (14 Ağustos 1896)

1. İmzasız, "İfade-i Mahsusa: Tayin-i Meslek ve bu bapta birkaç söz", s. 1-2.

2. Cerrahizade Ali Sacid, "Edebiyat: Hikâye, Hayat Levhaları, Sefil, Nureddin Ferruh Beye", s. 2-4.

3. *Terakki'nin* Muharrir-i Fennisi, "Edmond ile Madelin", s. 4-8.

4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahanedan mezun Mehmet Remzi, "Fünun, Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, dokuzuncu makale, ruhun irade-i cüzziyesine dair hayr-ı ahlakı", s. 8-10.

5. *Terakki'nin* Muharrir-i Fennisi, "Tedavi-i elektrikiye", s. 10-12.

6. *Terakki'nin* Muharrir-i Fennisi, "Kırlangıçların hidemat-ı askeriyede istihdamı", s. 12-14.

7. İmzasız, "İlm-i terbiye-i etfal, medhal ve bu bapta birkaç söz", s. 14-15.

8. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet'i* tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 14, 12 Rebiülevvel 1314/ 9 Ağustos 1312 (21 Ağustos 1896)

1. İmzasız, "Edebiyat, Hikâye: Hayat Levhaları, Şekerci", -bir romanın hülasasıdır-, s. 1-4.

2. "Makale-i Mahsusa: Hayal içinde hakikat", İsviçre üdebasından Mösyö Moris Eterlin'in ahiren neşredilen hikemi bir eserinden muktebestir, s. 4-5.

3. Cerrahizade Ali Sacid, "İlm-i Tetkikü'l-kütüb: Makber ve Abdülhak Hamid", s. 6-7.

4. *Terakki'nin* Muharrir-i Fennisi, "Fünun: Sıhhiye, Sıcaklar", s. 8-9.

5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahanedan mezun Mehmet Remzi, "Ahlak: Hikmet-i Ahlakiye, onuncu makale", s. 9-11.

6. *Terakki'nin* Muharrir-i Fennisi, "Elektrikli Balıklar", s. 12-13.

7. İmzasız, "Ziraat: Menteşe sancağı ormanlarının ahval-i umumiyesi hakkında bulunan malumat, s. 13-15.

8. İmzasız, "En az ve en çok harfli lisanlar" s. 15.

9. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet'i* tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 15, 26 Rebiülevvel 1314/ 23 Ağustos 1312 (4 Eylül 1896)

1. İmzasız, "Cülus-ı meyamin-i menus hazret-i mülk-darı", s. 1-2.

2. İmzasız, "Edebiyat: Hikâye, Hayat Levhaları, Soda Faciası", s. 2-6.

Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen *Terakki* Dergisi (1896-1897)

3. Mekteb-i Mülkiye-i Şahane mezunlarından Mehmet Remzi, "Makale-i Mahsusa: İnsan Okumakla Kaimdir", s. 6-8.

4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Ahlak, Hikmet-i Ahlakiye, on ikinci makale", s. 9-12.

5. İmzasız, "İlm-i Terbiye-i Etfal, Medhal 2, Terbiye-i inasın ehemmiyeti, s. 12-13.

6. *Terakki*'nin Muharrir-i Fennisi, "Küre-i kamere bir nazar", s. 13-15.

7. Mekteb-i Hukuk-ı Şahaneden mezun ve Adliye mektubî kalemi hulefasından Sami Beyefendi, "Matbuat-ı Osmaniye: Mirat-ı Kanun-ı Ceza yahut Kanun-ı Ceza Şerhi", s. 15.

8. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet*'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 16, 18 Rebiülahir 1314/ 13 Eylül 1312 (25 Eylül 1896)

1. İmzasız, "Edebiyat: Şiir, Abdülhak Kamid Beyefendi hazretlerine takdim", s. 1-2.

2. İmzasız, "Hikâye: Hayat Levhaları, Seviyor mu?", s. 2-4.

3. Kudret, "Müsamere: El-kelâm yücirru'l-kelâm", s. 4-6.

4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Ahlak, Hikmet-i Ahlakiye, on ikinci makale", s. 6-9.

5. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Makale-i Mahsusa: İnsan Okumakla Kaimdir, makale-i saniye", s. 10-12.

6. *Terakki*'nin Muharrir-i Fennisi, "Ziya ve Hava", s. 12-13.

7. *Terakki*'nin Muharrir-i Fennisi, "Elmas", s. 13-15.

8. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet*'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 17, 2 Cemaziyelevvel 1314/ 27 Eylül 1312 (9 Ekim 1896)

1. Cerrahizade Ali Sacid, "Arz-ı Şükran", s. 1-2.

2. Bahaizade Mehmet Subhi, "Edebiyat: Şiir, Ben Neyim?, Gazel, Vecdî'nin bir gazeline nazire", s. 2-3.

3. İmzasız, "Başlıksız bir şiir", s. 3.

4. İmzasız, "Hikâye: Hayat Levhaları, Dilenci", s. 4-6.

5. Bahaizade Mehmet Suphi, "Müsamere: El-kelâm yücirru'l-kelâm, Bir Mektup-ser-muharrir hitaben varid olmuştur-, s. 6-7.

6. İmzasız, "Cevap", s. 7-9.

7. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Ahlak, Hikmet-i Ahlakiye, on dördüncü makale", s. 9-15.

8. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet*'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 18, 8 Cemaziyelahir 1314/ 1 Teşrinisani 1312 (13 Kasım 1896)

1. İmzasız, "Edebiyat: Şiir Sevmiyor mu?, Uyuyor", s. 1-3.

2. İmzasız, "Hayat Levhaları, İki Sefil", s. 3-4.

3. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Ahlak, Hikmet-i Ahlakiye, s. 4-8.

4. Cerrahizade Ali Sacid, "*Terakki*'nin Tefrika-i Edebiyesi: Keder-i Sair 1" s. 8-9.

5. İmzasız, "İlm-i Tetkikü'l-kütüb: Masumiyet ve Abdullah Cevdet", s. 9-11.

6. *Terakki*'nin Muharrir-i Fennisi, "Fünun: Tarassudat-ı Fenniye ve Barometreler", s. 11-14.

7. *Terakki*'nin Muharrir-i Fennisi, "Pulculuk: Posta pulları satışı", s. 14-15.

8. İlan, s. 16. (*Terakki ve Hizmet*'i tanıtıcı kısa bilgi)

Nr. 19 YOK

Nr. 20, Birinci sene, Birinci cilt

1. İmzasız, "İfade-i Mahsusa", s. 1-4.
2. İmzasız, "Edebiyat: Şiir, Kitabe-i Mazi -Beşeriyetten bir yaprak-", s. 4.
3. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Makale-i Mahsusa: İnsaniyet Okumak ile Kaimdir 3", s. 4-6.
4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Hikmet-i Ahlakiye", s. 6-7.
5. İmzasız, "İhtar-ı Mahsusa", s. 8.

Nr. 21, Birinci sene, Birinci cilt

1. İmzasız, "Edebiyat: Şiir, San görüyorum", s. 1-2. (Vezni milli, kafiyesi milli, lisanı milli, manası milli olmak üzere nazmedilmiş bir şiir)
2. İmzasız, "Hikâye: Mahalle Kahvesi", s. 2-5.
3. Cerrahizade Ali Sacid, "Terakkî'nin Tefrika-i Edebiyesi: Keder-i Sair, 18.'den kalma" s. 4-5.
4. İmzasız, "Fünun: Fen Bizzat Şiirdir", s. 5-8.
5. İmzasız, "Ziraat: Orman Yetiştirmek", s. 8.

Nr. 22, (ilk iki ve son iki sayfa eksik)

1. Erkan-ı Harbiye mülazımlarından Yusuf Ziyaeddin, Şiir, s. 2-3.
2. İmzasız, "Hikâye: Hayat Levhaları, O böyle mi idi?", s. 3-5.
3. İmzasız, "Müsamere: El-keîâm yücirru'l-keîâm, Osmanlı edebiyatı hakkında bir mütalaa", s. 5-6. (eksik sayfadan ötürü yazı yarım kalmış)
4. Cerrahizade Ali Sacid, "Terakkî'nin Tefrika-i Edebiyesi: Keder-i Sair, 19.'dan kalma", s. 4-5.

Nr. 23, Birinci sene, Birinci cilt

1. İmzasız, "Edebiyat: Şiir, Kim sebep oldu?", s. 1-2.
2. "Hikâye: Hayat Levhaları, O mu?", Uşakizade Halit Ziya Beye, s. 2-4.
3. Cerrahizade Ali Sacid, "Terakkî'nin Tefrika-i Edebiyesi: Keder-i Sair, 22.'den kalma", s. 4-5.
4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Ahlak, Hikmet-i Ahlakiye", s. 5-7.
5. İmzasız, "Sihhiye: Nesayih-i Sihhiye 2, Yüze sürülen pudra ve boyaların mazarratı", s. 7-8.

Nr. 24, Birinci sene, Birinci cilt

1. İmzasız, "Edebiyat: Şiir, Hakikatten Bir Sada, 1-Tefekkür, 2-Levha-i Tabiat, 3-Enin-i maneviyet", s. 1-2.
2. Kudret, "Müsamere: El-keîâm yücirru'l-keîâm", Dersaadet'ten 23 Nisan 1313 (Mayıs 1897), s. 2-6. 3. Cerrahizade Ali Sacid, "Terakkî'nin Tefrika-i Edebiyesi: Keder-i Sair, 23.'den kalma", s. 4-5.
4. Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden mezun Mehmet Remzi, "Fünun: Hikmet-i Ahlakiye", s. 6-7.
5. İmzasız, "Ziraat: Orman Yetiştirmek, 21.'den kalma", s. 7-8.

Kaynakça

Çağın, Sabahattin (1998), *Tokadîzade Şekip*, Akademi Kitabevi, İzmir.

Yayın Mücadelesinde Padişah'tan ve Okuyuculardan Destek Bekleyen Terakki Dergisi (1896-1897)

- Demirkol, G. (2021). İzmir'de İkame Bir Türkçe Mizah Dergisi: İlâve-i İntibah (1875). *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), s. 205-235.
- Durgun, H. H. (2004). Muktebes Dergisi. *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (11), s. 99-127.
- Erbay, E. (1991). *Maarif Mecmuası, Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler*. (Yayınlanmamış YL Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gökçek, F. (1996). İzmir'de Yayınlanan İlk Türkçe Dergi: Nevruz. *Dergâh*, 7 (79) 79, s. 10-11.
- Hepşerbetçiler, İ. (1981). Ahenk Gazetesi Bibliyografyası (1895-1908), (Lisans tezi). Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, İzmir.
- Huyugüzel, Ö. F. (1996). *1928'e Kadar İzmir'de Çıkmış Türkçe Kitap ve Süreli Yayınlar Kataloğu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- (2000). *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2004). Yeni Türk Edebiyatı Tarihinde Bölge ve Şehirlerin Rolü. *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını
- Kaygusuz, B. N. (2002). *Bir Roman Gibi*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Kolcu, A. İ. (2017). *Serbest Şiirin İlk Kuramcısı: Nureddin Ferruh Alkand: Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Koloğlu, O. (1992). *Basınıımızda Resim ve Fotoğrafın Başlaması*, İstanbul: Engin Yayınları.
- Tekeli, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Sistemindeki Değişmeler. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, (s. 456-475), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tümer, C. Ş. (1994). *Mekteb Mecmuası: Tahlilî Fihrist, İnceleme ve Seçilmiş Yazılar*, (Yayınlanmamış YL Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.